

3. Гримашевич Г. І. Номінація одягу та взуття в середньополіському діалекті : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Гримашевич Галина Іванівна. – К., 2003. – 532 арк. : іл.
4. Дерке М. Ж. Назви одягу в угорських говорах Закарпаття : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.09 / Дерке Магдалина Жигмондівна. – Ужгород, 2002. – 184 с.
5. Клименко Н. Б. Назви одягу в східностепових говірках Донеччини : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Клименко Наталія Борисівна. – Донецьк, 2001. – 400 с.
6. Лисиченко Л. А. Архаїчні назви одягу в східнословобожанських говірках / Л. А. Лисиченко // Семасіологія і словотвір. – К. : Наук. думка, 1989. – С. 336–342.
7. Никончук М. В. Ендемічна лексика Житомирщини / М. В. Никончук, О. М. Никончук. – Житомир, 1989. – 272 с.
8. Никончук М. В. Назви одягу і взуття правобережного Полісся / М. В. Никончук. – Житомир, 1998. – 230 с.
9. Пашкова Н. І. Назви одягу в українських говорах Карпат (структурно-семантична, генетична та ареальна характеристика) : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Пашкова Надія Ігорівна. – К., 1999. – 227 с.
10. Пономар Л. Г. Назви одягу Західного Полісся / Л. Г. Пономар. – К., 1997. – 182 с.

Умовні скорочення назв джерел

Березовська – Березовська Г. Г. Словник назв одягу та взуття у східноподільських говірках / Г. Г. Березовська. – Умань : Уманське комунальне видавничо-поліграфічне підприємство, 2010. – 348 с.

Гримашевич – Гримашевич Г. І. Словник назв одягу та взуття середньополіських і суміжних говірок / Г. І. Гримашевич. – Житомир : Північноукраїнський діалектологічний центр Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка, 2002. – 184 с.

Матейко К. Український народний одяг. Етнографічний словник / Катерина Матейко. – К., 1996. – 195 с.

СУМ – Словник української мови : в 11-ти т. – К. : Наук. думка, 1970–1980. – Т. 1–11.

Фасмер – Фасмер М. Этимологический словарь русского языка : в 4 т. / пер. с нем. и доп. О. Н. Трубачева ; под ред. и с предисл. Б. А. Ларина. – 2-е изд., стереотип. – М. : Прогресс, 1986–1987. – Т. 1–4.

Summary. The nomination of a skirt in the East Podillya dialects is studied, the semantic structure and origin of the recorded names are defined.

Key words: East Podillya dialects, name of a skirt, nomination, differential feature, semantic structure.

Отримано: 21.10.2012 р.

УДК 811.161.2'42:821.161.2-32К1/7.08

І.С. Беркещук

ФЕМІННІ МОТИВИ КРИЗЬ ПРИЗМУ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ ЄВГЕНІЇ КОНОНЕНКО (ЗА ОПОВІДАННЯМ «ЗУСТРІЧ У САН-ФРАНЦИСКО»)

У пропонованій розвідці проаналізовано феміністичні мотиви кризь призму мовної картини світу. Наголошено на основних жіночих рисах, змальованих у оповіданні, які відіграють важливу роль у процесі формування особистості і знаходять своє вираження в мові.

Ключові слова: феміністичні мотиви, гендер, жіночі риси, мовна картина світу.

Віднесеність людини до чоловічої чи жіночої статі відіграє важливу роль у процесі формування особистості і знаходить своє вираження в мові. Суспільство приписує статям різні ролі, різні норми поведінки, а також формує в них різні сподівання – і все це знаходить своє відображення в мові.

Для того, щоб створити і сприйняти неспотворений образ реальності у будь-якій сфері творчої діяльності, необхідне гармонійне поєднання чоловічого та жіночого підходів, способів самореалізації – це саме та аксіома, яку дуже важко заперечити. У дихотомії понять жіночого / чоловічого полягають ціннісні орієнтації та установки, які сформувалися таким чином, що все чоловіче чи ототожене із ним вважається позитивним та домінуючим, а жіноче – негативним

та другорядним. Починаючи з XIX століття і до сьогодні, жінки намагаються розвіяти цей міф, звільнитися від традиційних ролей, насаджених патріархальною системою, утвердити себе як незалежну, самодостатню особистість, котра прагне до самовдосконалення та самореалізації.

Жіноча проза – насамперед соціокультурний феномен (а не жанрове визначення), що полягає в створенні жінками-письменницями текстів, які мають на меті передати специфічне жіноче світосприйняття і жіночі риси, у яких відображається мовна картина світу. Отже, об'єктом жіночої прози є, за влучним визначенням Оксани Забужко, «жінка сама по собі».

Актуальність теми полягає в тому, що знову виникає зацікавлення проблемами ґендерної ідентичності, у наш час переглядаються традиційні визначення фемінного й маскулітного, українська лінгвістика поповнюється резонансними феміністичними дослідженнями, літературно-критичними працями, автори яких розглядають українську літературу під феміністичним кутом зору. Хоча ґендерні студії перебувають лише на початковому етапі свого становлення, але сьогодні можна впевнено говорити про феномен «жіночої прози», який досліджений недостатньо і аналізується лише в деяких своїх аспектах.

У центрі твору письменниці Євгенії Кононенко «Зустріч у Сан-Франциско» – героїня, яка вирішує разом з життєвоважливими проблемами, ще й ґендерні питання. Це й дозволяє у динаміці вирізняти «жіночу прозу» як явище літературного процесу, що має свої характерні ознаки, які полягають не лише в авторстві, але й в особливому «жіночому» погляді на світ, особливому інтересі до певних сторін, заломлених через соціально-психологічні риси фемінного ґендеру.

Метою дослідження є осмислення нового типу особистості жінки у сучасній жіночій прозі, що й передбачає такі завдання:

- проаналізувати сутність нового типу особистості жінки в оповіданні та своєрідність її художнього вираження;
- висвітлити особливості поетики жіночої прози, зумовлені новою концепцією особистості героїні.

У творі Євгенії Кононенко «Зустріч у Сан-Франциско» представлена нова концепція особистості жінки, яка визначена Софією Філоненко як «концепція жінки з роздвоєним», «роздертим» еством: бажання бути вільною, незалежною часто суперечить глибинному потягу до родинності і материнства» [2]. Жінка прагне бути хорошою матір'ю, дружиною, але поряд з тим бажає бути незалежною, самодостатньою особистістю, намагається реалізувати себе в різних сферах, а це призводить до того, що вона не може повністю реалізуватися ні у першому, ні в другому випадку. Така особистість «вбирає» в себе скарби людської культури, вона відкрита до діалогу з нею і водночас сама творить нові культурні цінності, прагнучи реалізувати себе в якомога ширшій сфері художньої та інтелектуальної діяльності» [2, 215]. У оповіданні Є. Кононенко – це тип «нової героїні», наділеної гострим критичним розумом, освіченої, творчої жінки, яка постійно перебуває у пошуку відповідей на свої запитання, вона піддає сумніву правильність «влаштування» світу – саме так виявляється активність розуму, який не задовольняється готовими відповідями. Змалюючи таку жінку, письменниця звертається до осмислення багатьох філософських питань: про сенс життя, патріотизм, людську свободу та її межі, взаємини людини з часом, відбувається переоцінка окремих цінностей тощо.

Закономірно сутність такої особистості виражається через особливості поетики жіночої прози: філософічність, інтелектуалізм, полемічну загостреність, автобіографічність, суб'єктивізацію і ліризацію оповіді, реінтерпретацію міфологічного, фольклорного матеріалу, активне використання засобів фантастики. Естетичний ідеал жінки розкривається через ствердження авторкою високих моральних цінностей: любові, мудрості, душевної чистоти. Жіноча проза не лише відтворює істотні риси особистості жінки в їх взаємозв'язках і відношеннях, але й подає повну і багатоаспектну картину буття жінки в сучасному світі, акцентуючи його загальне неблагополуччя. Ґендерна проблематика, активно освоювана письменницею, допомагає глибше осмислити драматизм буття жінки в патріархальному світі.

Оповіданню Євгенії Кононенко властиві індивідуально-вольова спрямованість, прагнення до рівноваги високих душевних поривань і реального життя. Проблеми вільного життєвого вибору, рівноправності жінки у суспільстві, любов до життя є основними у оповіданні «Зустріч у Сан-Франциско».

Назва твору є символічною. Головна героїня, ім'я якої не повідомляється, бо вона – наче уособлення жіноцтва, зустрічається тет-а-тет зі своїм минулим і за лічений час перед її очима пробігає усе життя.

Вона дівчина з *«порядної сім'ї»*, він – *«свідомий українець»* [1, 223]. Прозустрічавшись рік, вони одружилися і пішли жити до нього в убогий бабусин будиночок з гарним садом та великим городом. *«була середина вісімдесятих, той самий тисяча дев'ятсот вісімдесят четвертий... Настав день, коли він зник. Вона була готова до цього, його і раніше затримувала міліція, тільки швидко відпускала...»* [1, 225].

Що було робити маленькій вагітній жінці? *«Все, її божевільне кохання закінчилося й ніколи не повернеться. Ніколи! Він більше ніколи не обніме її й не пригорне, й не скаже лагідного слова. Будуть тільки горе й мука. Щастя ніколи не вернеться. Від неї вже нічого у цьому світі не залежить»* [1, 226]. Навіть із цих слів ми бачимо, що для жінки головне – це ласка, увага та чоловіче плече поряд.

Далі сталося те, на що й сподівалась головна героїня. Протягом трьох місяців його мати умовляла подати на розлучення: *«А потім у їхній хаті з'явилася ВОНА, його мати, доктор боротьби із націоналізмом. І почалось щоденне, навіть цілодобове промивання мізків. Газова атака. Психотропний розстріл. Безконтактне повішання. І підписка про нерозголошення після кожного сеансу»* [1, 226].

Лише загроза втратити кохану людину змусила її підписати папери. На перший погляд учинок може здатися упокореним перед важкими життєвими обставинами, відступом від своїх поглядів і прагнень.

Не оминає Євгенія Кононенко у оповіданні і стосунків зі свекрухою, які змальовуються негативно. Як і в усній народній творчості, свекруха для невістки є лихою галасливою жінкою, яка завжди невістці потурає та звинувачує її. Позитивним є лише те, що син, патріот своєї держави, у цьому випадку підтримує невістку: *«А ти пішла слухати мою нарвану матінку! І не тільки слухала її, а й робила те, що вона тобі наспівала! Тобто знову начхала на те, що говорив тобі я!... – Та я всім, що в мене є... життям, здоров'ям, – своїм, сина... можу поклястися, що зробила це після трьох місяців щоденного тиску з боку твоєї матері! Вона приїхала тоді з Москви, жила у нас, ти це собі можеш уявити – на наших чотирнадцяти метрах? Мама спала в сусідки. А вона спала зі мною в одній кімнаті й удень і вночі торочила мені, що дбає про тебе і знає, як тобі допомогти, а я, егоїстка, не хочу для тебе нічого зробити!»* [1, 218].

Аналізуючи діалог, виділяємо такі позитивні фемінні риси героїнь, як терплячість, покору, здатність до самопожертви. Серед негативних жіночих рис варто виділити ненависть та злобу, постійну незадоволеність.

Але головна героїня впевнена, що відмовившись від кохання, вона страждатиме менше, ніж занепастивши життя чоловіка. Він так до кінця і не зрозумів її вчинок:

– *«Я знаю, ти дуже багато страждала через мене. Думаєш, мене ніколи не мучили докори сумління? Але я заспокоював себе одним: я дав їй Україну. Вона полюбила те, що я й сам любив найбільше за все у світі. Те, що годиться любити кожному, хто народився й виріс на нашій землі. Так, я не вартий великої любові, але Україна варта! А виходить, я тобі України не дав!»* [1, 241].

– *«Воно, певне, так сталося тому, що ти й сам її не мав, – прошепотіла вона, але він не почув її. Шкода, що та відповідь спала їй на думку трохи запізно»* [1, 242].

Зараз вона жінка *«трохи за сорок»*. Життя її повністю налагоджене. Чоловік іноземець, в якому вона знаходить співчуття, турботу, ніжність, гарного батька для сина. Зустріч з колишнім чоловіком сколихнула її почуття і дала змогу зрозуміти вірність усіх її рішень.

Повість відзначається різноманітністю засобів психологічної характеристики головної героїні. Значну художню роль відіграють емоційно забарвлені діалоги, відтворення розумів, спогадів, переживань у невластне прямій мові, а також виразні деталі поведінки, вчинків героїні, що виявляють її душевний стан.

Євгенія Кононенко збагатила українську прозу драматизмом і психологічною глибиною, утвердила героїню, для якої найвищою цінністю є свобода життєвого вибору, духовне вдосконалення.

Подальші дослідження прози Євгенії Кононенко дадуть змогу краще проаналізувати та змалювати жіночі образи мовної картини світу авторки.

Список використаних джерел

1. Кононенко Є. Зустріч у Сан-Франциско / Євгенія Кононенко // Євгенія Кононенко. Зустріч у Сан-Франциско : збірка оповідань. – К. : ПП «Дуліби», 2006. – 246 с.
2. Філоненко О. Тип мислячої жінки в українській жіночій прозі
3. 90- х років ХХ століття [електронний ресурс] / О.Філоненко. – Режим доступу : www.bdpu.org/philological_faculty/Ukr.../ginka.doc – Україна.

Summary. The proposed exploration analyzed feminist motifs through the prism of linguistic picture of the world. Emphasized the main female terms, outlined in the story, which play an important role in the formation of personality and are expressed in language.

Keywords: feminist motives, gender feminine traits, language world.

Отримано: 21.10.2012 р.